

СИНТАКТИЧНИ ОСОБЕНОСТИ В ЕЗИКА НА НАРОДНИТЕ ПРИКАЗКИ

За разлика от народната песен приказката няма установен текст. Разказвачът обикновено помни сюжетната линия, а не самия текст. Според умението си, според дарбата си на разказвач, според настроението си в момента, според обстановката, а и според времето, с което разполага, при всяко разказване той сътворява наново приказката – един път с по-големи подробности, с по-богат и изразителен език, друг път – по-стегнато, по-сбито, та дори и с известна досада. Разказването на приказка изисква настроение – тогава сладкодумството на разказвача се изявява в пълна мяра. Докато песента може многократно да бъде възпроизведена в един и същ вариант, приказката, разглеждана като устен текст, има толкова варианти, колкото пъти се разказва. А сладкодумството е преди всичко дарба. Но и сладкодумецът невинаги разказва с еднакво майсторство. Необходими са му вътрешна свобода и предразположение, нужни са му и добри слушатели.

Тъй като приказката няма установен текст, от голямо значение при нейното записване е лицето да попадне на даровит разказвач, на сладкодумец, а и да го улучи в душевна нагласа за такъв вид дейност. Но трудностите не свършват с това. В миналото приказките са записвани на ръка: по време на разказването записвачът си е водел бележки чрез опорни думи, отделни изрази и реплики, а после сам, обикновено без непосредното участие на разказвача, е възпроизвеждал приказките. Записаният текст на приказката не е автентичният текст на разказвача, а един вторичен текст, направен от записвача въз основа на чутото от разказвача¹.

Интересът към народните приказки и тяхното записване закъснява с няколко десетилетия в сравнение с първите публикации на народни песни. Записаните и публикуваните през Възраждането на-

родни приказки са твърде малко. А и записвачите не смятат за необходимо да съобщят нито името на разказвача (камо ли и по-подробни сведения за него), нито пък да направят бележки как е направен записът и доколко точно той възпроизвежда приказката, както се е изляла от устата на разказвача.

Записаните в миналото текстове на народни приказки нямат еднаква художествена стойност. Ако записвачът е имал добър усет за говоримата народна реч и сам е притежавал умение да разказва, т. е. сам е бил сладкодумец, трябва да се очаква, че записаният от него текст ще бъде твърде близък до първоизточника. Ако записващото лице не е имало такива качества, ще трябва да се предполага, че писмено възпроизведеният текст на приказката ще е в някаква степен отдалечен от текста на разказвача. С това могат да се обяснят и някои книжовни елементи в публикувани народни приказки.

Посочените особености на ръчно записания приказен текст дават основание на някои изследвачи да твърдят, че "той не може да служи като надежден източник и основа за изследване на поетиката, стилистиката, езика и структурно-композиционните особености на народната проза"². Струва ми се, че такъв извод е пресилен. Ако го приемем без резерви, ще подценим заслугата на добри записвачи на народни приказки, каквито несъмнено има. В техните записи добре са съхранени езикът, поетиката, стилистиката на народните приказки. Разбира се, не всички публикувани народни приказки имат такива качества. Следователно наблюденията върху езика, стила и поетиката на народните приказки е уместно да се извършват по-внимателно, след като изследвачът предварително се е произнесъл за езиковите и художествени достойнства на публикуваната народна приказка. Наслосените от записвача книжовни елементи в приказката могат да бъдат отстранени при едно по-внимателно и аналитично вникване в записания текст.

В светлината на споделените тук мисли може да намери отговор и въпросът за изучаване на синтактичните особености в езика на народните приказки. Приказката се разказва и следователно за синтаксиса на нейния език са характерни особеностите на устната реч³. При записване синтактичните единици на устната реч се трансформират в единици на писмената реч – просто изречение, сложно изречение, надизреченско цяло, писмен текст. В добре записаните

приказки проличава стремеж да се запазят, доколкото това е било възможно, особеностите на устния разказ, но трябва да се приеме, че писменият текст не може напълно автентично да възпроизведе устния разказ. В по-нататъшното си изложение ще си служим със синтактичната терминология, която се употребява при анализ на писмен текст, тъй като наблюденията ни ще се основават на публикувани народни приказки⁴.

Приказката има за основа говоримата народна реч, затова в нейния език се проявяват твърде последователно фонетичните и морфологичните особености на диалекта на разказвача. С изключение на някои заклинателни и други подобни изрази, в езика на народните приказки не се употребяват архаични форми и думи. Това е така, защото разказвачът използва средствата на всекидневната си реч, като ѝ придава една нова функция – художественоизобразителна.

Приказката се разказва пред слушатели. С тях разказвачът е в постоянен контакт, той следи реакцията им при възприемане на една или друга случка. За по-пълно осъществяване на контакта освен изразни (словесни) средства се употребяват и допълнителни средства, каквито са жестовите, мимиките, измененията в гласа, в темпа на разказвача и др.

Основна форма на говоримата народна реч е битоворазговорната, която има диалогичен характер. За разлика от нея речта на народния разказвач е монологична. (Наистина слушателите могат да запитат за едно или друго, но практически те не участват в движението на разказа.)

Най-съществената отлика на езика на народната приказка от всекидневната разговорна реч на разказвача е в областта на синтаксиса. Синтактично езикът на народната приказка е по-добре организиран, по-обработен и по-сложен в сравнение с всекидневната битоворазговорна реч⁵. Несъмнено това е последица от монологичния характер на приказноразказвателната реч и от нейната художественоизобразителна функция. За синтаксиса на народната приказка може да се каже, че е синтаксис на художествено произведение и това в голяма степен определя отликата му от синтаксиса на разговорната реч. В немалка степен изразителният и свеж език на народната приказка се определя предимно от строежа на фразата. Уместна е бележката на руския езиковед В. И. Борисовски, че "синтаксисът на при-

казката е по-богат от синтаксиса на диалектната реч", че "в него има и елементи, които отсъствуват в диалектната разговорна реч на разказвача"⁶, но според мене богатството на синтаксиса на народната приказка идва не толкова от това, че в него се срещат единици и конструкции, липсващи в разговорната реч, а от това, че в приказката срещаните се в разговорната реч синтактични единици и конструкции са функционално повече натоварени, т. е. получили са допълнителни функционални и стилистични значения. От това гледище проучването на синтаксиса на приказната художествена реч не се изчерпва с откриване и описване на специфично фолклорните синтактични особености, а включва и функционален анализ на употребяваните в разговорната реч синтактични единици и конструкции. По този начин приказноразказвателната реч нито се слива, нито се противопоставя на разговорната реч, а открива възможност да бъде обособен приказноразказвателен стил в рамките на говоримата народна реч.

Съществува мнение, че в синтаксиса на народните приказки преобладават простите изречения, а основен вид синтактична при сложните е паратактичната. Внимателните наблюдения върху езика на народните приказки не подкрепят подобно гледище. В народните приказки количествено преобладава употребата на сложни изречения, като сложните съчинени изречения са по-малко на брой от сложните съставни и сложните смесени. Няма съмнение, че разказвачът на приказки по-добре и по-внимателно обмисля фразата си, за да може чрез нея да въздейства върху слушателите си, да грабне вниманието им и да поддържа слушателски интерес. От изключително важно значение на строежа на фразата е приказният ритъм на речта, въпрос, върху който не е обръщано сериозно внимание. Ускореният или забавен ритъм има непосредно отношение към употребата предимно на прости или на сложни изречения, както и върху тяхната краткост или разширеност, напр.:

Плюл пат на лед, че се дигнало пара. Уплашил се патът от парата и духнал да бяга. Бягал, бягал, срещнал петля. Петлю рекъл:

— Къде, пато?

— Бягай да бягаме, че царската земя се запалила!

Бягали, бягали, срещнали зайца. Зайца рекъл:

— Къде, петльо?

– *Питай пата.*

– *Къде, пато?*

– *Бягай да бягаме, че царската земя се запалила!*

("Лиса–Лисана в капана")

Едно време господ си одел по земята като човек, като що си ода сите ора. Ни некой му е правил повече икрам, некои и не са го познавали. Та отишил еднџж господ да се поразшета из земята да види кое кико е, кой кико живее, има ли народо нужда от нещо, има ли берекет. Ама като одил он сам, не могъл да види се що сакал, та затова повел с него и светиите, да гледаа, да разговараа и с ората и после сѐ да му кажа, та ако има нещо кривинка, да я оправи (*"Каквото направиш, това ще ти се връща"*).

Стросжът и функционирането на фразата в народните приказки се определят от множество фактори, но все пак определящи са характерът и съдържанието на фолклорната творба (вълшебна приказка, битова приказка, приказка за животни и пр.), приказният ритъм, личният маниер на разказвача и др.

Трудно ще се намери народна приказка, разказана само с прости или само със сложни изречения – обикновено в нея се намират и прости, и сложни изречения. Само с прости изречения може да се разкаже някоя съвсем кратка приказка:

Един баща казал на синовете си:

– *Ютре майка ви че направи баницу. Кой че ю еде?*

Най-старият син рекъл:

– *Я, тате, я че ю изедем.*

– *А па я че заколъем прасето. Нъга кой че изеде?*

Същият син пак рекъл:

– *Я, тате, я и нъга че изедем.*

– *Па ютре че отидемо на нивуту на оранье. Кой че дойде да оре?*

– *Е, сѐ я, сѐ я, па сега нека е друг! – рекъл най-старият син ("Кой ще работи и кой ще яде").*

Важна синтактико-стилистична особеност на народните приказки е, че обикновено започват с просто изречение:

Едно време един цар си направил едни много хубави палати (*"Царски син с дървения кон"*).

Един цар имал троица сина и три черке ("Царският син и костенурката").

Един сиромаш човек слугувал у едного 20 години ("Благодарният мъртвец").

Имало едно време един мъж и една жена ("Момчето, родено от ябълка").

Имало едно време един дядо и една баба ("Горороден и орисниците").

Обяснението може да се потърси в жанровата природа на приказката. Първото изречение въвежда читателя в приказната обстановка и му съобщава лицата, обикновено безименни, за които нещо ще му разказва. Бидейки въведение в приказката, първото изречение получава относително по-голяма самостоятелност, след него паузата е малко по-дълга, а с оглед на посочената му функция най-добре подхожда простото изречение, което освен това не е много утежнено с второстепенни части.

Разбира се, това, което е най-обичайно, не е и единствено възможно. Срещат се и случаи, когато народна приказка започва със сложно съчинено, та дори и сложно съставно или сложно смесено изречение:

Имало едно време едно сиромашко дете, щото немало нийде никого ("Благодарна крава").

Един човек сиромаш живеел си в село, ама се с рибарство живеел, риба ловил, та си изкарвал прехраната ("Дете на рибата").

"Едно време некой си цар заповедал да се избият сите стари ора, зацо били стари и не могли да работа, да доноса полезно на царството ("Защо не убиват старите хора").

Имало ете един човек, па отишъл на нивата да оре, наръчал на жена си да му отнесат ручок на нивата ("Глупав свят").

Напълно естествено е гдето основно място в народните приказки се пада на съобщителните изречения, но наред с тях имат място въпросителните, желателните и подбудителните. Възклицателни изречения се употребяват най-вече в диалога, но не са невъзможни и в авторска реч, въпреки обективната позиция, към която се стреми разказвачът. В народните приказки намираме двусъставни и едносъставни изречения, наред с пълните изречения се използват и непълни поради тяхната по-голяма изразителност:

Като погледнал той – една камара желтица ("Как глупава жена обогатява мъжа си"). Подир малко ето ти и царският син се задал: променен, нареден, укичен и тежи от злато и сребро, възседнал на бял кон и подире му – златна кучия за златната мома ("Неродена мома"). Напреде му вървели свирците, а подире му сичката сватба ("Неродена мома").

Важна синтактико-стилистична особеност на простото изречение в народните приказки е употребата на обособени части. Те не са невъзможни и в разговорната реч⁷, но в народните приказки имат по-много наблюдения по-честа употреба, а и функционално са по-пълно осмислени:

Видели у сестра си едно каче, пуно със сиренъе ("Лесно се краде, трудно се пази"). ... а той се оженил за бабиното златно момиче и днес има от него три момченка и две момиченца, хубави като златни ябълки ("Неродена мома"). Като пуснали птичето, хвърчало, хвърчало, обиколило и най-подир кацнало на царската дъщеря, преоблечена в овчарските дрехи ("Царски син с дървения кон"). Щом зел писмото, царцкьо син облакал се во женцки алища и отишли со бабата да честитат първо на цару, а сетне на убавицата и коа излегла бабата, той останал во одаята при убавицата, скриен во един долап ("Хубавица"). ... и овчаря спал под едно сенчесто дърво, облегват на ръката си. ("Неродена мома").

Някои от обособените части в посочените примери може да се дължат на записвача, но това не отменя извода, че в народните песни обособените части са повече функционално натоварени, отколкото в битоворазговорната реч. Това се отнася и за обособените приложения:

Царят този час пратил за златни и сърмени дрехи, донесли ги и облекли царския зет, воденичар, в тях ("Чекардак паша"). Като дошъл старият майстор, ерменец, царят казал ("Царски син с дървения кон"). Старио цар, бащата на младио, му думал да не прави това зло, молил му се, заплашувал го, дека че му земе царството и че го прогони, ама младио нищо не чул, нали е цар – сичко може ("Защо не убиват старите хора").

Изразителност на простото изречение придават междуметните сказуеми, напр.:

Се разбуди врабчето, се опули и веднаж отиде на долот – скок-скок се окъпи во водата, скок-скок – и запя... ("Сънят на врабчето"). ... и кошницата с яйцата – плюс на земята ("Бърза печалба – бърза загуба"). Косето-босето отишло и – чоп-чоп, чоп-чоп – направило ѝ стъпалца и тя излязла ("Лиса-лисана в капана").

Изразителността им се подсилва, когато наред с тях се използват безглаголни изречения:

Като отишли до трапа, петелът и патът прехвъркнали трапа; зайчето се хвърлило и – хоп – в трапа; лисицата се затирила и хайде – и тя в трапа; вълкът се засилил и той в трапа; мечката се изтирила и – хайде и тя в трапа; тарлю – търкул-търкул – хайде и той в трапа ("Лиса-лисана в капана").

Синтактико-стилистичен характер има дублирането на подлога, като подлогът лично местоимение не само предшества подлога съществително име, т. е. същинския подлог, но може да бъде и след него (позиция, която не е присъща на разговорната реч), напр.:

Те, господарите му, като се уверили, че то, момчето, е много добро, искало им се да го оженят за дъщеря им и един ден намислили да го поканят за зет ("Момчето, родено от ябълка"). И те, селяните, като видели, много се зачудили и отишли и казали на кумета ("Момчето и котето"). Бабицката, кат я подул вече дявола, тя намислила да наклевади жената пред мъжа ѝ, че одял уж с нея един тени кошниця бояджия, който бил срецу къщата им ("Гдето дяволът не може, той праца жената").

Словоредът на простото изречение, употребено самостоятелно или в състава на сложно изречение, се характеризира с изключително голямо разнообразие. Началното изречение в приказката обикновено започва със сказуемото. По тоя начин слушателите веднага се въвеждат в приказната атмосфера. Друга особеност, присъща и на разговорната реч, е твърде честото изнасяне на допълнението пред сказуемото, напр.:

И като станала на другата сутрин, наредило го дрехите да изпере, млякото да подкваси, квачката с пилетата да гледа, да не я изяде орлицата ("Как глупав мъж върши работа и изпълнява съвети"). Като отишъл на реката, сетил се, че забравил млякото да подкваси (Пак там).

Изнасянето на допълнението в начална позиция обуславя удвояването му, което е също твърде характерно за простото изречение в народните приказки:

Една мома я искали две момчета ("Умната невеста").

Понякога в езика на приказката се наблюдава инверсия на съгласуваното определение, най-често "мома хубава".

Намерил една колиба и в колибата девет хали. При деветте хали – три моми хубави. ("Троица братя сираци"). Щом я срязал, изведнъж се изправила напреде му една златна мома хубава, хубава, да ѝ се не нагледаш, и грее като слънце ("Неродена мома").

Много по-често в езика на приказките се наблюдава една друга особеност на говоримата реч – предпоставяне на несъгласувано определение за притежание:

На едно дете майка му била мащеха ("Пепеляшко – царски зет"). Момченцето било на бабата внуче ("Неродена мома"). На грънчарите воловете се подплашили ("Как глупав мъж върши работа и изпълнява съвети").

Сложното изречение в езика на народните приказки показва изключително голямо разнообразие. Наред с по-кратки и по-елементарни по строеж се наблюдават и усложнени сложни изречения. Не са изключение сложните изречения, в които броят на предикативните единици достига девет-десет и фразата запазва както логическата си яснота, така и лекотата, с която се възприема.

В строежа на сложните съчинени изречения най-често се използват съединителните съюзи **и**, **та**, **па**, понякога многократно в едно изречение:

Ошла попадията, та донесла едно парче сланина и земала да го мами и прииждала се по-близу до орело ("Глупав сиромаш човек"). Земал сиромаша и тая торба пари, па ошел си дома, та купил на жена си нова черга (Пак там). Земало, то продало от златото, та си купило едни много хубави дрехи; купило си един много хубав кон; купило много хубаво седло и юзди и един ден зело, та ги позлатило: седлото, юздите, зенгините, сичко позлатило, та светело като слънце ("Момчето, родено от ябълка").

От съчинителните съюзи с противоположно значение се предпочита съюзът **а**, напр.:

Двамината бяха по-стари от момите и беше ги оженил, а единно му син беше най-млад ("Момъкът, царската дъщеря и педя човек-лакът брада"). Вълко донесъл мед, а лисицата нашла покре плетищата един кюп и го напълнили с мед ("Лисицата кръстница").

В езика на приказките по правило има повече съчинителни съюзи в сравнение с битоворазговорната реч. Увеличената им употреба е вероятно нужна за по-отчетливо изразяване на съединителния характер на връзките между предикативните единици, особено когато са повече на брой.

Но от друга страна, за синтаксиса на народните приказки е характерно и безсъюзие – при запазване равнопоставеността на предикативните единици. Посредством безсъюзната връзка такава фраза се стяга, динамизира се, получава изброителна интонация най-често, а всичко това я прави твърде изразителна, поради което се и предпочита:

Царският син дошел до овчаря, овчаря бил един едър, държалив и хубавец, белобрад старец ("Перодена мома"). В царската градина имало едно голямо клонато и листато дърво, под дървото имало един студен кладенец (Шак там). После брайкята оженили сестра си за тоя ерген, направили сватба ("Лесно се краде, трудно се пази"). Върнал се тога при бракята си, изпушил Вечерницата, наклал оганя при бракята си ("Троица братя сираци"). По едно време изпод одъра излязло едно момиче, къщата светнала, запретило се, разшетало се, зело да мете, да реди ("Перодена мома").

Особено обикнати в народните приказки са безсъюзно-съюзните сложни изречения:

Тя се пуснала от хорото, отишла си при кончето, променила си дрехите пак и подбрала кокошките, пуйките и патките: "Къш-къш, фит-фит, пат-пат – закарала си в курника ("Царската дъщеря с дървените дрехи").

В езика на народните приказки невинаги съчинението и подчинението са ясно диференцирани, напр.:

Убостта на момата се прочула толко много, та (= че) стигнала и до царовете ("Занаят – златни ръце"). Казали им да идат да се наядат и напият при царската гостилница безплатно,

че (= и) да си вървят по работата ("Царски син с дървения кон"). Он се приближил до местото, дека се чува тоя вик, и видел една змия, била притисната от един голем камик ("Лисицата съдия"). Овчаро и змията тръгнали по един път и срещнали кравата, била си ишла от паша дома, запрели я и човеко я попитал... (Пак там).

Недиференцираното изразяване на смисловата зависимост на една предикативна единица от друга, т. е. представянето ѝ чрез паратактивно отношение, е остатък от по-старо състояние на говоримата реч, но в езика на приказките това явление има стилистично значение: придава на фразата по-голяма непосредност и първичност, т. е. привнася старинна багра в съвременния език на приказките.

В областта на сложното съставно изречение също има твърде голямо разнообразие. Употребяват се различни видове подчинени изречения. Заслужава да се отбележи високата честота на съюза *че*, тъй като е многозначен и може да въвежда различни видове подчинени изречения. Много широко място в езика на приказките имат подчинените обстоятелствени изречения за време, при които тенденцията е да бъдат по-близо до сказуемото: *Царската дъщеря, като го видяла заспал пред врата си, присмяла му се и рекла...*

"Келешът и царската дъщеря".

Змеем с царската дъщеря, като излезли от палатите, вървели що вървели, зели да си играят с една златна ябълка (Пак там). Той, като тръгнал, вървял, стигнал в едно село, седнал в един дюкян в едно кюше, при един стар човек ("Благодарният мъртвец"). Като замръкнале първата нощ у планината и наклае оганя, дошло им Куш-пиле ("Троица братя сираци"). А царят, като го видел, много се зарадвал ("Царският син и дяволът другар").

В езика на народните приказки има твърде много сложни смесени изречения. Това е едно от най-сигурните доказателства, че синтаксисът на народните приказки е обработен, а е и по-сложен от синтаксиса на разговорната реч, напр.:

На утринта извистил на сички радостта си, че намерил хубавата царска дъщеря, която бегала от хорището на зелената морава от гората, и подир малко направил си сватбата с нея и се оженил за тая хубавица ("Момата, що се чинила царица").

Единъж един вълк бил много гладен, па тръгнал през поле да тражи некое добиче, та да се яде ("Глупавият мъж"). Куга умрелата лисица оживеала, та като фанала, та се изфрляла рибата низ колата, па слезнала, та си я собрала, однела я дома и я накачила покре огнището озгоре, да си я чува за зимовище ("Дядото, вълкът и лисицата").

Бидейки художествена проза, народната приказка е немислима без употребата на пряка реч. Някои приказки дори изцяло са изградени върху основата на диалога, а ролята на разказвача е да свързва отделните реплики и да внася нужните пояснения. Но за синтаксиса на приказките е характерно смесването на пряка реч с непряка, напр.:

Търговецо попитал. Толкова добро момче имате, защо му турихте име Найден? – Казал човека: Аз това дете намерих там и там и затова му турихме името Найден. Търговецо се съмнил: Бре, това е детето, дете аз исках да го погубя. Казал на баща му: Пари ми не достигат, че го пратим дома пари да донесе ("Търговецът и описаното момче"). Царот ги опитал сеизите, дали се напиле коните вода? А тие му отговориле, оту не се напиле поради една голема светлина, шчо светела вътре во реката ("Мара пепеляшка се чинит царица"). Поканили момчето и го попитали: склонява ли да им стане зет? А той помислил малко, па им рекъл, да го оставят ден-два да помисли, па тогава ще им отговори ("Момчето, родено от ябълка").

Когато се разглежда синтаксисът на народните приказки, не може да не се обърне внимание на една много важна стилистична особеност, каквато е повторението. В говоримата реч също има повторение, но в нея то няма стилистична стойност. Повторението в синтаксиса на народните приказки е изключително разнообразно.

Най-често се повтарят глаголни форми и по тоя начин се изразява продължителност или изчерпателност на действието:

Като вървеле, вървеле, намериле един, че стапва от таа могила на другата ("Троица братя сираци"). Хвърчал, каквото хвърчал, стигнал с него в друго царство до един голям град ("Царски син с дървения кон").

Одило, скитало, одило, скитало, но нищо не нашло ("Най-добрият стрелец"). Вървели, вървели, стигли до една голема планина (Пак там).

Повторението на дума от едно изречение в друго изречение е също обикнат синтактичен похват в народните приказки:

Седнал царо, до него седнал зето му, а от другата страна седнала свекървата ("Лисицата и овчарят"). Легнал той, заспал и царската дъщеря заспала ("Келешът и царската дъщеря"). Имало един мъж и една жена, па бил дошел и село черешар, та прашили да си купят череши. Купили си череши за вълна, ете разменили се ("Вълна за череши").

В едни случаи това повторение забавя разказа, в други случаи чрез него се задържа будно вниманието на слушателите.

Авторът няма претенции, че е обхванал и разкрил относително пълно синтактичните особености в езика на народните приказки. Вниманието бе насочено само към някои от по-ярките, по-забележителните особености. Синтаксисът на народните приказки изисква по-нататъшно изследване. Доволен съм, че началото е положено.

БЕЛЕЖКИ

¹ Тодоров, Д., М. Сл. Младенов. Текстологични проблеми на народната проза. – В: Език и поезика на българския фолклор. С., 1980, с. 24–39.

² Пак там, с. 32.

³ Топалова-Симеонова, Хр. За някои особености на диалектния синтаксис. – Известия на Инст. за бълг. език, кн. 16, С., 1968, с. 467–373.

⁴ Примерите са от: Българско народно поетическо творчество. Том трети. Отбор и характеристика от М. Арнаудов. С., 1978.

⁵ Бороковский, В. И. Синтаксис сказок. Русско-белорусские паралели. М., 1981, с. 3.

⁶ Пак там, с. 4.

⁷ Ницолова, Р. Обособяване в българските народни говори. – Език и литература, 1977, № 3, с. 53–64.